

АДВОКАТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДІ

В. В. Гутник,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри
міжнародного права
Львівського національного
університету імені Івана
Франка

Постановка проблеми. Система міжнародного кримінального судочинства характеризується постійним прогресивним розвитком. Виникають нові інституційні органи, серед яких все більш помітними стають адвокатські об'єднання. З числа діючих в наш час міжнародних кримінальних судів та трибуналів найбільш цікавими для аналізу є адвокатські об'єднання у Міжнародному кримінальному суді (далі — МКС). Оскільки суд є єдиним постійно діючим міжнародним кримінальним судовим органом, вимоги до кандидатів у члени його адвокатських об'єднань є найбільш жорсткими, а отже, адвокатські об'єднання МКС мають найбільші шанси в подальшому стати центром міжнародної адвокатури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Надання захисту підозрюванам і обвинуваченим та представництво інтересів потерпілих у МКС було об'єктом доктринальних праць Е. Глаула, В. В. Репецького, Т. Л. Сироїд, Дж. Форда та інших науковців, а також досліджень Офісу громадських адвокатів для потерпілих. Однак у всіх відомих працях тільки опосередковано досліджуються адвокатські об'єднання, головним чином в контексті забезпечення права на захист осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування, чи представництва інтересів потерпілих.

Метою цієї статті є аналіз місця адвокатських об'єднань в системі органів МКС, їх завдань, а також вимог щодо кваліфікації та діяльності адвокатів, що до них належать.

В МКС діють Бюро громадських адвокатів для захисту та Бюро громадських адвокатів для потерпілих. Розглянемо кожне з них окремо.

Бюро громадських адвокатів для захисту

Однією з основних підвалин системи міжнародного кримінального судочинства є гарантування ефективного захисту [1, 7]. Надання професійного захисту було б неможливим без координації діяльності адвокатів. Хоча Римський статут Міжнародного кримінального суду не передбачає діяльність будь-якої інституції щодо представництва інтересів захисту, для забезпечення рівності можливостей обвинувачення та захисту створено новий незалежний орган – Бюро громадських адвокатів для захисту [2, 46]. Формування цього органу було передбачене Регламентом МКС від 26 травня 2004 р., однак практичну діяльність він розпочав тільки з 15 січня 2007 р., коли було обрано його керівництво.

До складу Бюро громадських адвокатів МКС, відповідно до п. 3 пр. 77 Регламенту МКС, може входити адвокат, який відповідає вимогам щодо його кваліфікації [3], які передбачені пр. 22 ППД МКС та п. 67 Регламенту МКС. Їх аналіз дозволяє виокремити низку вимог. Зокрема, захисник повинен володіти визнаною кваліфікацією у сфері міжнародного або кримінального права і судочинства, а також мати

Стаття присвячена аналізу адвокатських об'єднань у Міжнародному кримінальному суді. Розглянуті теоретичні концепції та внутрішньоорганізаційні документи Міжнародного кримінального суду, які стосуються предмета дослідження.

Ключові слова: адвокатські об'єднання, Бюро громадських захисників, Бюро громадських адвокатів для потерпілих, адвокат, Міжнародний кримінальний суд

досвід роботи як судді, прокурора, адвоката чи на інших аналогічних посадах у кримінальному судочинстві щонайменше 10 років. Кандидат у захисники повинен володіти принаймні однією з робочих мов МКС і вільно нею спілкуватися. До робочих мов відповідно до п. 2 ст. 50 Статуту МКС належать англійська та французька мови. Функції захисника не може виконувати особа, яка була визнана винуватою у вчиненні тяжкого або посадового злочину, який вважається несумісним з характером посади захисника у Суді.

До Бюро громадських захисників входять також помічники адвокатів. Помічники адвокатів, відповідно до п. 124 Регламенту Секретаріату МКС, повинні мати відповідний п'ятирічний досвід участі в кримінальному судочинстві або належну високу кваліфікацію в сфері міжнародного або кримінального права і судочинства [4].

Члени Бюро громадських адвокатів призначаються у відповідності до загальних положень, які регламентують найм персоналу Суду. До складу відбіркової комісії, відповідно до п. 143 Регламенту Секретаріату МКС, обов'язково входить представник юридичної професії.

Бюро функціонує як незалежний орган МКС та підпорядковується Секретаріату виключно з адміністративних питань. Відповідно до пр. 146 Регламенту Секретаріату МКС Бюро надає Секретарю доповідь щодо адміністративних питань, які стосуються його діяльності, і щорічну доповідь про свою роботу, дотримуючись вимог конфіденційності. Щодо інших питань Бюро громадських адвокатів функціонує як повністю незалежна установа, при цьому члени Бюро зобов'язані дотримуватися вимог Кодексу професійної поведінки адвокатів.

Відповідно до Кодексу професійної поведінки адвокатів МКС адвокат повинен: виявляти повагу та бути ввічливим у своїх відносинах з Палатою, Прокурором та співробітниками Офісу Прокурора, Секретарем та співробітниками Секретаріату Суду, клієнтами, адвокатом протилежної сторони, обвинуваченими, потерпілими, свідками та іншими особами, які беруть участь у судочинстві; підтримувати високий рівень компетентності у сфері застосовуваного Судом права; дотримуватися Статуту, Правил професійної діяльності, Регламенту Суду тощо; здійснювати нагляд за діяльністю своїх помічників та співробітників; дотримуватися професійної таємниці та конфіденційності; добросовісно здійснювати свою роботу; у своїй професійній діяльності забезпечувати пріоритетність інтересів клієнта тощо [5].

Крім того, члени Бюро щодо питань, які не

пов'язані з представництвом особи, що має право на правову допомогу, зобов'язані дотримуватися норм, яким підпорядковується персонал, які головним чином передбачені Положенням про персонал МКС. Члени персоналу є міжнародними службовцями. Вони несуть за свою професійну діяльність виключно міжнародну відповідальність. До обов'язків членів Бюро громадських адвокатів як службовців МКС, відповідно до ст. 1 Положення про персонал МКС, належать такі: вони повинні забезпечувати високий рівень праці, компетентності і добросовісності при виконанні своїх функцій; при виконанні службових обов'язків вони не вправі звертатися за вказівками до будь-якого уряду чи іншого стороннього до МКС суб'єкта; вони мають здійснювати свої повноваження виключно в інтересах Суду; вони повинні розділяти принципи, втілені в Римському статуті, і дотримуватися їх; вони не вправі використовувати своє службове становище та інформацію, яка стала їм відомою при виконанні професійних обов'язків, для особистої вигоди чи вигоди третіх осіб, включаючи сім'ю, друзів чи інших осіб; вони не можуть брати участь в управлінні або мати іншу майнову зацікавленість в діяльності комерційних чи інших підприємств з огляду на належність до персоналу МКС; вони не мають права приймати жодних почесних звань, нагород, послуг, подарунків або винагород від будь-якого уряду або з неурядових джерел, не отримавши попереднього дозволу Секретаря або Прокурора, залежно від обставин; вони мають демонструвати найвищі стандарти конфіденційності при виконанні своїх обов'язків тощо [6].

Наступним важливим аспектом у дослідженні Бюро громадських адвокатів є аналіз завдань зазначеного Бюро. Вивчення Статуту, Правил професійної діяльності, Регламенту МКС та Регламенту Секретаріату МКС дає можливість виокремити три групи завдань, які доцільно розглянути окремо.

Перша група завдань – *представництво та охорона прав захисту*. Бюро громадських захисників має повноваження представляти як всіх захисників-адвокатів, які здійснюють свою практику в МКС, так і кожного з них зокрема. Особливу увагу Регламент МКС акцентує на представництві та охороні прав захисту на початкових стадіях розслідування (в контексті п. 2 (d) ст. 56 Статуту МКС та підправила 2 правила 47 Правил професійної діяльності МКС).

Друга група включає завдання, які пов'язані з *забезпеченням надання правової допомоги* шляхом безпосередньої участі адвокатів Бюро на досудо-

вому розслідуванню та розгляді справи в одній з Палат МКС (Попереднього провадження, Судову чи Апеляційну). Зокрема, якщо Прокурор вважає, що існує небезпека того, що в подальшому отримати показання свідків може виявитися неможливим, він вправі просити Палату попереднього провадження призначити адвоката для участі у допиті свідка з метою забезпечення його права на захист. Також адвокат-член Бюро громадських захисників може брати участь у розгляді справи у Палаті МКС як захисник обвинуваченого. В цьому разі, відповідно до п. 145 Регламенту Секретаріату МКС, йому надаються вся інформація та документи, необхідні для забезпечення надання ефективного захисту.

До третьої групи належать завдання, які спрямовані на *сприяння та допомогу адвокату* та особі, яка має право на правову допомогу, шляхом проведення правових досліджень та надання рекомендацій. Бюро громадських адвокатів являє собою ресурсний центр для захисників, де проводяться різного роду дослідження та узагальнення практики діяльності МКС, а також організуються конференції та семінари.

Бюро громадських адвокатів для потерпілих

Потерпілі є одними з головних учасників провадження справи в Міжнародному кримінальному суді. Як зазначає Т. Л. Сироїд, вони являють собою зацікавлену рушійну силу змагального судового процесу і саме від належної регламентації, чіткого визначення і забезпечення прав зазначеної категорії осіб залежить ефективно і швидко розслідування у справах, сприяння здійсненню судочинства та встановлення справедливості [7, 64]. Саме тому з моменту створення МКС його статутом було передбачено можливість представництва потерпілих.

З метою сприяння ефективному представництву інтересів потерпілих у МКС 19 вересня 2005 р. створено Бюро громадських адвокатів для потерпілих [8, 406]. Аналіз положень Регламенту МКС та Регламенту Секретаріату МКС дозволяє стверджувати, що Бюро адвокатів для потерпілих виконує потрібну функцію. По-перше, воно надає допомогу адвокатам-представникам, які запрошені потерпілим та які не входять до складу Бюро. За період своєї діяльності Бюро забезпечило таку допомогу більше як 30-ти адвокатам, які не входять до його складу, та надало близько 600 юридичних консультацій та роз'яснень. По-друге, Бюро громадських адвокатів для потерпілих здійснює безпосереднє представництво інтересів потерпілих за допомогою адвокатів, які входять до його складу. При цьому члени Бюро вправі пред-

ставляти як одного потерпілого, так і декількох чи групу потерпілих. На сьогодні Бюро громадських адвокатів для потерпілих здійснило представництво більше 2000 потерпілих [9, 34]. По-третє, будучи єдиним адвокатським об'єднанням МКС з надання правової допомоги потерпілим, Бюро громадських адвокатів для потерпілих представляє інтереси всіх адвокатів-представників МКС як перед іншими органами Суду, так і перед третіми особами.

Вимоги щодо кваліфікації таких адвокатів такі ж, як і для захисників, які здійснюють захисту МКС (передбачені правилом 22 Правил професійної діяльності МКС та п. 67 Регламенту МКС). Адвокати та їхні помічники, згідно з п. 1 п. 115 Регламенту Секретаріату МКС, не можуть отримувати жодних інструкцій від Секретаря у зв'язку з виконанням завдань, пов'язаних з представництвом інтересів потерпілих. При виконанні своїх професійних обов'язків вони зобов'язані дотримуватися Кодексу професійної поведінки адвокатів.

Відповідно до п. 117 Регламенту Секретаріату МКС Бюро на постійній основі надає Секретарю доповідь щодо адміністративних питань, і щорічну доповідь про свою роботу, дотримуючись при цьому вимог конфіденційності.

Проведене у статті дослідження дозволяє зробити такі **висновки**.

Закономірним процесом розвитку системи міжнародної кримінальної юстиції загалом та Міжнародного кримінального суду зокрема є виникнення нових інституційних органів, серед яких все більшої уваги до себе привертають адвокатські об'єднання. До адвокатських об'єднань, які діють в МКС, належать Бюро громадських адвокатів для захисту та Бюро громадських адвокатів для потерпілих. Вони є незалежними органами МКС та підпорядковуються Секретаріату виключно з адміністративних питань.

Бюро громадських захисників та Бюро громадських адвокатів для потерпілих виконують три групи функцій: 1) представницька (представляють відповідно адвокатів-захисників та адвокатів-представників, які здійснюють свою практику в МКС); 2) забезпечення надання правової допомоги шляхом безпосередньої участі адвокатів Бюро на досудовому розслідуванні та розгляді справи у одній з Палат МКС; 3) допомога адвокату та особі, яка має право на правову допомогу, шляхом проведення правових досліджень та надання рекомендацій.

До складу адвокатських об'єднань МКС може входити адвокат, який відповідає вимогам щодо

його кваліфікації: володіє визнаною кваліфікацією у сфері міжнародного або кримінального права і судочинства; має досвід роботи як судді, прокурора, адвоката чи на інших аналогічних

посадах у кримінальному судочинстві щонайменше 10 років; володіє принаймні однією з робочих мов МКС і може вільно нею спілкуватися.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Gloux E.* A Strong Defence before the International Criminal Court // An Independent Defence Before the International Criminal Court. Proceedings of the held in the Hague, 1-2 November 1999, Series Criminal Sciences. – Amsterdam: Thela Thesis, 2000. – P. 7-18.
2. *Ford J.* Bringing fairness to international justice. A handbook on the International Criminal Court for defence lawyers in Africa. – Institute for Security Studies, 2009. – 83 p.
3. Regulations of the Court, 26 May 2004. ICC-BD/01-01-04 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/B920AD62-DF49-4010-8907E0D8CC61EBA4/277527/Regulations_of_the_Court_170604EN.pdf
4. Regulations of the Registry, 6 March 2006. ICC-BD/03-01-06-Rev.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/E8B8B264-70EE-4FA6-9F1D-6A3DA5332525/140143/ICCBD_030106Rev1_English.pdf
5. Code of Professional Conduct for counsel. Resolution ICC-ASP/4/Res.1. Adopted at the 3rd plenary meeting on 2 December 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/BD397ECF-8CA8-44EF-92C6-AB4BEBD55BE2/140121/ICCASP432Res1_English.pdf
6. Staff Regulations for the International Criminal Court. Adopted at the 5th plenary meeting, on 12 September 2003. ICC-ASP/2/10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/3119BD70-DFB6-4B8C-BC17-3019CC1D0E21/140182/Staff_Regulations_120704EN.pdf
7. *Суроїд Т. Л.* Правове становище потерпілих у Міжнародному кримінальному суді // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Серія: Право). – 2009. – № 841. – С. 60-64.
8. *Ренецький В. В.* Представництво інтересів потерпілих у Міжнародному кримінальному суді // Наукові читання, присвячені пам'яті В. М. Корецького : зб. наук. праць / Київський університет права НАН України. – К. : Вид-во Європейського університету, 2011. – С. 404-407.
9. Representing Victims before the International Criminal Court. A Manual for legal representatives. – The Office of Public Counsel for Victims. – 212 p.

Гутник В. В. Адвокатские объединения в Международном уголовном суде

Статья посвящена анализу адвокатских объединений в Международном уголовном суде. Рассмотрены теоретические концепции и внутриорганизационные документы Международного уголовного суда, которые имеют отношение к предмету исследования.

Ключевые слова: адвокатские объединения, Бюро общественных адвокатов для защиты, Бюро общественных адвокатов для потерпевших, адвокат, Международный уголовный суд

Gutnyk Vitaliy. Associations of public counsel in the International Criminal Court

The article deals with associations of public counsel of the International Criminal Court. Theoretical concepts and internal documents of the International Criminal Court are analyzed.

Key words: Office of Public Counsel for victims, Office of Public Counsel for Defense, counsel, International Criminal Court

ПОДІЇ

Регіональний діалог з юридичного забезпечення прав і можливостей вразливих верств населення «Можливості та виклики для Європейського регіону та країн СНД»

Під такою назвою 25 липня 2011 р. в Києві відбулася конференція, що її організували Регіональне Бюро ПРООН, Інститут Відкритого Суспільства, Міжнародний фонд «Відродження». У конференції взяли участь координатор системи ООН / Постійний Представник ПРООН в Україні Олів'є Адам, помічник Міністра юстиції України Лідія Горбунова, міжнародні координатори та експерти ПРООН з 20 країн. Спільку адвокатів України представляла президент САУ, ректор Академії адвокатури України Тетяна Варфоломеева, яка ознайомила учасників із програмами САУ зі сприяння наданню безоплатної правової допомоги населенню, зокрема, розповіла про діяльність Консультативного бюро САУ з прав людини, навчальну юридичну консультацію Академії адвокатури України, надання безоплатної правової допомоги лікарям та пацієнтам у Консультативному Центрі Інституту медичного права Академії, а також повідомила про започаткування нового проекту Академії зі сприяння забезпеченню кваліфікованою правовою допомогою вразливих верств населення.

Відбувся міжнародний діалог про забезпечення прав і можливостей вразливих верств населення, під час якого Програма розвитку ООН в Україні та Міністерство юстиції України презентували спільний Проект «Юридичне забезпечення прав і можливостей малозабезпечених: сприяння повній реалізації земельних і майнових прав».